
Amikor az Egyesült Államok kivonul a világból

Peter Zeihan egy újabb kötettel tért vissza, amelyben a globális káoszról, és az Egyesült Államoknak abban elfoglalt szerepéről ír.¹ Zeihan előző kötetéhez hasonlóan (*The Accidental Superpower*, 2014), most is éles szemmel vizsgálja a geopolitikai változásokat és az ezekből következő várható hatásokat. Elsősorban adatelemzésből, földrajzi ismeretekből, népességi mutatókból és geopolitikai tapasztalatokból építkezik – ezek segítségével, és no persze jó adag intuícióval, próbálja megjósolni a megjósolhatatlan jövőt.

A könyv első részében a fracking-üzletág felvirágzását meséli el (mágyarul talán hidraulikus rétegrepszítés lenne, de ez annyira tudományos és hosszú, hogy maradok a fracking szónál), és azt, hogyan lett a palaolaj- és gáztermelésnek köszönhetően az Egyesült Államok mára gyakorlatilag energiafüggetlen ország. Mint Zeihan elmagyarázza, a palaolaj- és gázforradalom (shale), amelyik az Egyesült Államokban zajlik most már közel egy évtizede, globális kihatásokkal jár. Nem csak, hogy a felfutott petróleumkitermeléssel az USA hamarosan energiafüggetlenné tud válni, de a világban a hagyományos olajkészletek lassan, de biztosan kifogyóban vannak, így a palaolaj és gáz üzletág veszi majd át hamarosan a főszerepet, ezzel biztosítva az amerikai gazdasági primátust a föld országai között. Hiába jósolták sokan a palaolaj és gáz üzletág halálát, a második palaolaj- és gázforradalom megváltoztatott mindent. A 2014-es olajárzuhanás serkentőleg hatott a palaolaj- és gáz iparágra, és sikerült ledolgozni az árakat és anyagilag is kifizetődővé tenni a termelést. Sokkal költséghatékonyabbá vált a fracking-ipar a felhasznált víz egy részének újra felhasználásával, a fúrások korszerűsítésével, új mikro-szeizmikus technológia bevezetésével, a többszintű horizontális fúrással és egyéb újításokkal. Mindezek együttesen forradalmasították az iparágat, s noha kevesebb fűróállomás van, amit a média a fracking hanyatlásnak vett, az ágazat sokkal jobban virágzik, hiszen sokkal hatékonyabbá vált az elmúlt két-három évben.

¹ Peter Zeihan magát geopolitikai stratégiának tartja, szakterületei a globális energia, demográfia és biztonságpolitika. Korábban az Amerikai Külügyminisztériumban dolgozott, majd egy washingtoni think tank-nél. 2012 óta saját tanácsadó céget vezet.

Az igazán nagy jelentőséget nemcsak az így nyert olaj, hanem a természetes gáz is jelenti, amely mintegy „melléktermékként” jelentkezik. Az ára nagyon olcsó és legalább két generációra elég tartalék áll az amerikaiak rendelkezésére, amely nyilvánvalóan hatalmas geopolitikai előny az energiatermelés és felhasználás területén. A fracking-kitermeléssel nyert olaj „csak” egy-másfél generációnyi tartalékot jelent, ami természetesen szintén nem elhanyagolható távlat. Nemsokára ugyanis, állítja Zeihan, a természetes gáz lesz az elektromos energia felhasználásának legnagyobb generátora – többet fog nyújtani, mint a vízi, szél- vagy nukleáris energia együtt.

S ezekhez járul még a földrajzi előny. A tengeri üledékből származó palaolaj és gáz nem feltétlen jobb, mint a tavakban kialakult változat, de a mai technológia csak a tengerire jó, így az Egyesült Államokban tapasztalható palaolaj- és gáz-konjunktúra évtizedekig nem valószínűsíthető máshol. De nem csak a földrajzról van szó. Az USA abban is különleges, hogy csak ő rendelkezik a know-how-val, s mivel nincsenek rendelkezésre álló szakkönyvek, így mások igen nehezen tanulhatják meg ezt a szakmát, mert ezt csak a gyakorlatban lehet igazán elsajátítani a palaolaj és gáz fracking-technológia sokfélesége miatt. Ráadásul az Egyesült Államok abban is eltér számos országtól, hogy ott a földalatti petróleumot és ásványt lehet birtokolni, ami hatalmas lökést ad az iparágaknak. S ha ez nem lenne elég, érvel Zeihan, az Egyesült Államok a legerősebb pénzügyi hatalom, ami azért fontos, mert a palaolaj- és gáz üzletág drága mulatság. A szükséges infrastruktúráról már nem is beszélve. Ahogy fogalmaz, „csak az Egyesült Államok rendelkezik a geológia, jogi és szabályozási környezet, rendelkezésre álló tőke, és az összes tapasztalat és know-how varázslatos egyvelegével a palaolaj és gáz hatalmas mértékű termeléséhez”. (88) Szóval nincs kihívó a porondon se közel, se távol. Az egész okfejtésnek és a palaolaj és gáz iparág bemutatásának az a lényege, hogy az Egyesült Államok energiafüggetlen országgént nem lesz a globális energiapiachoz kötve, aminek komoly következményei lesznek.

A könyv második része pontosan ezzel a szemponttal foglalkozik, de mindjárt az elején egy fontos, noha vitatható állítást tesz: „Az Egyesült Államok a történelem legerősebb országa, és az is marad még sokáig unokáitok halála után is”. (93) Zeihan állítja, hogy egyrészt a szerencsés földrajzi helyzet, másrészt a hihetetlen gazdagság vezetett a második világháború után kialakított Bretton Woods-i rendszerhez, amelynek lényege az amerikaiak által biztosított szabad kereskedelem, mely által az USA sikeresen épített ki egy globális szövetségi rendszert a hideg háború idejére. De mostanra megkérdőjeleződik ennek érvényessége, és ha az Egyesült Államok felhagy

ennek a rendnek a támogatásával, akkor nagy bajok kezdődnek. S mivel az USA hamarosan teljesen energiafüggetlen lesz, így kevésbé fog érdekében állni a mostani világregdet fenntartani. Ennek következtében pedig, jósolja Zeihan, háborúskodás veszi majd kezdetét más világrészekben.

Az egyik ilyen helyszín az orosz-európai összecsapás lesz, amely a szerző szerint már meg is kezdődött, mégpedig az orosz-ukrán konfliktussal. Ezt nevezi Zeihan „alkony háborúnak”. A könyv ezen része roppant olvasmányos, és noha természeténél fogva hipotézisen alapszik, érvei meggyőzően hatnak: Oroszország többféle problémával küszködik, s „a legjobb védekezés a támadás” elvén megkezdődik, illetve meg is kezdte határainak remélt átrajzolását nyugati irányba. De ott van az észak-nyugati kérdés, az európai védvonal és a déli dilemma, s mindazok a társult kérdések, amire a könyv valószínűsíteni próbál egy elképzelt, s remélhetőleg meg nem valósuló, de megtörténhető jövőképet – ami Zeihan szerint nincs is túl messze. Érvelésének alapja, hogy a demográfiai mutatók annyira rosszak Oroszországban, hogy a Kreml kénytelen lesz akcióba lépni jövőjének biztosítása érdekében, ami bizonytalan hosszúságú és kimenetelű háborúskodást eredményez. A háború kimenetelétől függetlenül egy dolog biztosan bekövetkezik: a világ olaj- és energiaellátásában komoly ellátási gondok fognak jelentkezni az orosz olajkitermelés kiesésével.

A másik lehetséges háborús helyszín a Közel-Kelet. A Közel-Kelet, és különösen a Perzsa-öböl mindig is fokozottan értékesek voltak geopolitikai szempontból. De az Egyesült Államok szempontjából ez fokozottan igaz a Bretton Woods-i rendszer megalkotása óta. Az 1970-es évektől például egy amerikai anyahajó csoport mindig jelen van itt, hogy az olaj szabad folyását biztosítsa. De a palaolaj- és gázforradalommal a térség olajának mindenhatósága amerikai szempontból nagyon lecsökken, s az USA emiatt felhagyhat az itteni jelenléttel. Ha ez bekövetkezik, és erre számos jel utal, akkor a régió két ellenséges hatalma, Szaúd-Arábia és Irán egymás torkának fog esni, ahogyan közvetett módon ez már a szíriai polgárháborúban tetten is érhető, de más térségbeli országokban is kimutatható a két ország közötti feszültség lecsapódása. Egy ilyen háborúnak pedig évekig tartó világméretű depresszió lenne a következménye, amennyiben máshol nincsenek helyi vagy nagyobb méretű háborúk. De Zeihan szerint lesz ilyen.

Az előbb említett Perzsa-öböl béli konfliktusnak köszönhetően ugyanis a kelet-ázsiai országok lesznek a legrosszabb helyzetben az olajbeszerzést illetően. Ennek következménye – Zeihan szerint – egy tanker háború lesz, amely azt jelenti, hogy Kína, Japán vagy éppen Korea kénytelenek lesznek maguk elhajózni a Perzsa-öbölhöz és saját olajszállító hajóikon hazaszál-

lítani a szükséges olajat. De ez nem ilyen egyszerű, mert a különböző érdeklődések miatt további konfrontálódás várható, s ennek szinte a térség minden országa részese lesz. A hajózó tankerek, mivel az amerikaiak már nem biztosítják a hajóutakat, ki lesznek téve támadásoknak, ami széleskörű fegyveres konfliktust eredményezhet. Valószínűleg Kína fogja elszenvedni a relatív értelemben vett legnagyobb veszteséget, ami megint csak rámutat a Bretton Woods-i rend előnyeire, illetve hiányának hátrányaira: az Egyesült Államok alkotta világrend előnyös volt mindenki számára – a megszűnése hátrányos szinte majdnem mindenki számára.

A könyv harmadik részében foglalkozik a szerző az elkövetkező időszak amerikai stratégiájával. Amikor elkezdődik a globális káosz, amit az Egyesült Államok visszahúzódása eredményez, az amerikai katonai erő csak korlátozottan, precíz pontosságú beavatkozásokra fog szorítkozni, azt is elsősorban különleges osztagokra bízva a reguláris hadsereg helyett, míg más országok egymás torkának esnek. Ez az időszak a háborúskodás megkezdése után úgy két-három évtizedre tehető, s azután az USA megint globális szereplővé lép elő, de az összes lehetséges ellenfél relatíve sokkal gyengébb lesz, mint a káoszt megelőző időszakban. Ráadásul az amerikai dollár marad és lesz gyakorlatilag az egyetlen biztonságos valuta, éppen ezért Európa és Kína hatalmas tőkekiáramlást fog elszenvedni, ami tovább javítja az amerikai pozíciót. Emellett, érvel Zeihan, az amerikai gazdasági rendszer képes újra az észak-amerikai kontinensen megvalósítani a teljes termelést, míg más térségek erre nem lesznek képesek, talán majd csak hosszú idő után. Eljön újra a „dollár-diplomácia” korszaka.² Ennek a politikának elsősorban az USA-tól délre fekvő Latin-Amerika és a Kínától délre és keletre eső Dél-Kelet Ázsia, valamint Ausztrália lesznek a résztvevői, de Kína és India is érintetté válhat.

Tehát Amerika visszavonul, s ebben nagy része van a palaolaj és gáz által nyert energiafüggetlenségnek. Emiatt az USA-nak nem lesz szüksége arra, hogy fenntartsa a Bretton Woods-i rendszert, és kivonulása elég kaotikus állapotokat fog okozni. Ezek hatása alól viszont pontosan az Egyesült Államok fogja magát leginkább kihúzni: szerencsés földrajzi adottságok, jól kiépített és működő kapitalista gazdaság, roppant katonai erőfölény – mind-mind az amerikai hegemonia növelését fogja eredményezni azokon a területeken, ahol a káosz miatt elindult háborúskodás nem fog közvetlen hatást gyakorolni a mindennapokra: Latin-Amerika és Dél-Kelet Ázsia déli része Ausztráliával egyetemben.

2 A dollár-diplomácia lényege az amerikai tőkével, befektetéssel és esetenként az ezeket támogató katonai erővel elért üzleti és politikai dominancia más országokban. Az eredeti szóhasználat William Howard Taft elnöki idejére nyúlik vissza (1909–1913.)

Zeihan egyik-másik kijelentése talán túlzó és bele lehet kötni, mint ahogy biztos lesznek erre jelentkezők. De alapjában jól érvel, egy valóban elképzelhető világkáoszt vizionál, és ettől érdekes és fontos a könyv. A számos adat nem nehézkes formában kerül az olvasó elé, a táblázatok illusztrisak és jól segítik a megértést, s a már korábbról megismert laza, humoros nyelvhasználat is könnyedebbé teszi az igen komor témáról szóló könyvet. Ez utóbbira jó példa a következő mondat. Amikor Irán elemzésénél megemlíti a befektetői kockázatot, a következő példát hozza: „Könnyebb lenne Oklahomában szigorú garanciákat kapni, ahol a legnagyobb biztonsági kockázat a férfi barakkban a sörhiány” (191). Természetesen nem tudni, mit hoz a jövő. Zeihan sem tudja. Viszont azzal, hogy saját jövőképét vizionálja és saját féltelmeiről beszél, talán sok embert ugyanerre készíten, s a közös gondolkodás egy szebb jövőt eredményezhet a könyvben prognosztizált kaotikus világnál.

Peter Zeihan: *The Absent Superpower. The Shale Revolution and A World Without America.* (A hiányzó szuperhatalom – az agyagpala-forradalom és a világ Amerika nélkül) Austin, Texas: Zeihan on Geopolitics, 2016. 422 o.

Peterecz Zoltán